

NASTAVNA JEDINKA 6

MOĆ I VLAST

Osnovna škola

Ja sam šef! Jesam li?

6.1 Super junak? Koji bi položaj trebao imati predstavnik razreda?

6.2 Dobri momci, loši momci? Koji je položaj političara u demokratiji?

6.3 Jedna osoba radi sve, a drugi ne rade ništa? Ko će glumiti koju ulogu u predstavničkom sistemu?

6.4 Dijeliti moć Koji kriteriji definišu predstavnički sistem?

Nastavna jedinka 6: Ključni koncept – „Moć i vlast” (za nivo osnovne škole)

Osnovne informacije za nastavnike: legitimna moć – princip delegiranja na nivou osnovne škole

Učenici koji su stariji od deset godina sposobni su misliti o apstraktnim stvarima. Prepoznaju i razvijaju strukture u svom okruženju i sposobni su napraviti razliku između vlastitih interesa i interesa drugih. U procesu odrastanja sve više i više postaju sposobniji misliti apstraktno.

Nakon što navrše deset godina, učenici razumiju odnos između prostora i vremena, te ujedno razvijaju sposobnost izražavanja i uočavanja osjećaja i prepoznavanja normi. U tim godinama, učenici su već upoznali svoje okruženje u kojima žive i počinju iskazivati interes za proučavanje nepoznatog. Njihova percepcija socijalnih sistema (udruženja, klubova, skupina mladih itd.) postaju detaljniji i stoga postaju jače motivirani i uključeni u odbranu drugih ljudi i lobiranje za svoje interese.

Život u školskom razredu i školi postaje sve važniji. Na koji je način organiziran zajednički život u školi? Koja su pravila važna? Ko stvara ta pravila i ko odlučuje o njima? Ko može promijeniti ta pravila?

U potrazi za odgovorima na ta pitanja, nije najvažnije upoznati politički sistem zajednice ili, u širem smislu, države, već isto tako biti sposoban uticati na strukture i procese unutar zajednice – drugim riječima, živjeti demokratiju.

Osobito na nivou srednje škole, učešće u iniciranju participatornih, vanškolskih aktivnosti vrlo pozitivno utiče na razvojnu psihologiju djece. Učenici mogu prepoznati ciklus političkog procesa i razumijevanje procesa donošenja odluka. Štaviše, većina odluka važnih za učenike u toj dobi donosi se na nivou zajednice (kao što je promet, razonoda, itd.). Učenici mogu dobiti važne uvide, ako ih se potakne da budu socijalno odgovorni i ako se osjećaju odgovorni za dio svog školskog života. Suočavajući se s temama poput smjene i opoziva mogu steći konkretno iskustvo učešća i odgovornosti u svakodnevnom životu. Što više stvarnog iskustva učenici te dobi mogu ostvariti i što više situacija mogu iskusiti, situacija koje im otvaraju mogućnosti da utiču politički proces, to je veća vjerovatnoća da će učenici poslije učestvovati u procesu donošenja odluka i da će razviti osjećaj odgovornosti za društvo.

Moć i vlast – princip delegiranja – je jedan korak u podizanju osviještenosti. Sljedeći set lekcija vizualizira politički proces u školi na način koji je analogan onome izvan škole. U tom smislu, izbor vođe razreda ne bi trebala izolirana aktivnost već aktivnost koja bi se trebala koristiti kao model. Suprotno školskim aktivnostima poput simulacije izbora, gdje učenici glume političke izbore, izbor vođe razreda trebao bi imati značajan uticaj na svakodnevni školski život.

Cilj obrazovanja za demokratiju i ljudska prava je potpora u razvoju sposobnosti na tri područja. Ova nastavna jedinka ima sljedeći profil sposobnosti:

Sposobnosti		
... politička analiza i procjena	... korištenja metode	... političko odlučivanje i djelovanje
**	***	**

Pomoćni alati

U ovoj nastavnoj cjelini koriste se sljedeći alati iz učeničke kutije s alatima. Nastavnik mora odlučiti hoće li neki ili svi učenici zahtijevati dodatne pripreme da koriste alate.

- Istraživanje u biblioteci
- Pretraživanje interneta
- Provođenje intervjua i anketa
- Tumačenje slika
- Tumačenje slika
- Izrada postera
- Održavanje izložbi
- Planiranje i održavanje prezentacija
- Pripremanje slajdova u powerpoint prezentaciji
- Pisanje novinskih članaka
- Izvođenje predstava
- Održavanje debata

Nastavna jedinka 6: Moć i vlast

Ja sam šef! Jesam li?

Legitimna moć – princip delegiranja na nivou osnovne škole

Naslov lekcije	Odgajno-obrazovni ciljevi	Nastavni zadaci	Nastavni materijali	Metode
Lekcija 1: Superjunak?	Učenici razmišljaju o konceptu odgovornosti i autorizacije raspravljajući položaj vođe u razredu.	Učenici raspravljaju odgovornosti, sposobnosti i poziciju koju predstavnik razreda mora imati.	Stalak s papirom, olovke, materijal, velika slika super junaka.	Individualni rad, grupni rad, plenarna rasprava.
Lekcija 2: Dobri momci, loši momci...?	Učenici razumiju ideju da jedna osoba može predstavljati grupu ljudi. Razvijaju razumijevanje koncepta delegiranja moći i odgovornosti.	Učenici upoređuju svoje ideje sa shemom političkog predstavništva u demokratiji. Raspravljaju svoje stavove o političarima i upoređuju ih sa mišljenjima koje imaju drugih ljudi. Provode kraće intervjue kako bi to napravili.	Shema političkog predstavništva, olovke, papir.	Individualni rad, grupni rad, plenarna rasprava.
Lekcija 3: Jedna osoba radi sve, a drugi ništa?	Učenici razmišljaju odgovornostima i sposobnostima raznih položaja i razumiju proces izbora i njegove posljedice.	Učenici predstavljaju rezultate svojih intervjua u razredu. Definišu odgovornosti i kompetentne pozicije i odabiru predstavnika razreda.	Stalak s papirom, olovke, izborne kartice, lista učenika zainteresiranih za poziciju vođe razreda, isprintani primjerci materijala.	Plenarna rasprava.
Lekcija 4: Dijeliti moć	Učenici se upoznaju sa konceptom reizbora i smjene. Razmišljaju o kriterijima definiranja predstavničkog sistema.	Učenici raspravljaju i definiraju kriterije koju dozvoljavaju kontrolu djelovanja vođe razreda.	Stalak s papirom, olovke.	Plenarna rasprava.

Lekcija 1

Superjunak?

Koji bi položaj trebao imati predstavnik razreda?

Odgojno-obrazovni ciljevi	Učenici razmišljaju o konceptu odgovornosti i vlasti tako što raspravljaju položaj vođe razreda.
Nastavni zadaci	Učenici raspravljaju o odgovornostima, sposobnostima i o položaju koji bi trebao imati predstavnik razreda.
Nastavni materijali	Stalak s papirom, olovke, materijal, velika slika jednog super junaka.
Metode	Individualni rad, grupni rad, plenarna rasprava.

Opis lekcije

Učenicima se prezentira materijal „superjunak“. Daje im se zadatak da ispune sve prazne govorne balončice sa sposobnostima i odgovornostima koje predstavnik razreda mora posjedovati. Navedeni zadatak izvršavaju samostalno u vremenu od 10 minuta.

Nakon što su završili zadatak, učenici se okupljaju u grupe od po četiri i raspravljaju o onome što su napisali u svojim materijalima. Dolaze do zaključka o najvažnijim karakteristikama, sposobnostima i odgovornostima koja predstavnik razreda mora posjedovati. Zapisuju svoje zaključke na komadiće papira.

Svaka grupa lijepi svoje preference na sliku superjunaka koja je postavljena na stalak s papirom ili tablu. Nastavnik potom započinje raspravu na temelju sljedećih pitanja:

- Koja je najvažnija sposobnost koju mora imati predstavnik razreda?
- U kojim prilikama će predstavnik razreda trebati pomoć od drugih?
- Mora li predstavnik razreda biti superjunak?
- U kojim će situacijama predstavnik razreda biti kao i svi drugi?
- Koja slabosti može imati predstavnik razreda?
- Pod kojim okolnostima bi se predstavnik razreda morao zamijeniti s nekom drugom osobom?
Zašto?
- Koje želje predstavnik razreda nije u stanju ispuniti?

Nakon rasprave, učenicima se daje zadatak da razmišljaju mogu li zamisliti sebe kako se natječu za predstavnika razreda. Trebali bi razmisliti o odgovornostima i sposobnostima o kojima su raspravljali i sami procijeniti jesu li u stanju biti na tom položaju. Nastavnik im daje list papira te im kaže da zapišu svoja imena ako su zainteresirani za taj položaj.

Lekcija 2

Dobri momci, loši momci?

Koji položaj imaju političari u demokratiji?

Odgajno-obrazovni ciljevi	Učenici razumiju ideju da jedna osoba može zastupati cijelu grupu ljudi. Razvijaju razumijevanje koncepta delegiranja moći i odgovornosti.
Nastavni zadaci	Učenici upoređuju svoje ideje o shemi političkog predstavništva u demokratiji. Raspravljaju o svojim pogledima na političare i upoređuju ih sa mišljenjima koji drugi ljudi imaju o političarima. Kako bi to napravili provode kratke intervjuue.
Nastavni materijali	Shema političke zastupništva, olovka, papir.
Metode	Individualni rad, grupni rad, plenarna rasprava.

Opis lekcije

Učenicima se predstavlja model političkog predstavništva u demokratiji (materijal). Nastavnik polako uvodi koncept delegiranja unutar države i objašnjava učenicima da isto kao što postoje predstavnici razreda, tako postoje i predstavnici država. Moć je na njih delegirana.

Nastavnik pruža informacije o shemi i objašnjava sistem zastupništva. Proces izbora zastupnika drugačiji je u raznim sistemima (na primjer, u direktnoj demokratiji ili u indirektnoj demokratiji).

Samostalnim radom, učenici ispunjavaju prazne prostore na materijalu. Potom formiraju parove i raspravljaju o tome šta znaju o političarima i razmjenjuju svoja mišljenja o njima. Pritom bi od pomoći mogla biti sljedeća pitanja:

- Šta mislite o političarima?
- Koje političare poznajete?
- Šta bi političari trebali raditi?
- Šta političari ne bi smjeli raditi?
- Zašto toliko puno ljudi misli da su političari loši?

Učenicima se daje zadatak da provode intervjuue i pitaju druge ljude za mišljenje o političarima i njihovim sposobnostima. Zapisuju pitanja koja žele postaviti članovima svoje porodice, bliskim prijateljima i njihovoj zajednici. Nastavnik im kaže da moraju praviti bilješke o odgovorima koje ljudi iznose. Smatramo da bi bilo korisno da se postave sljedeća pitanja:

- Koje sposobnosti bi trebao imati političar?
- Po vašem mišljenju zašto toliko ljudi negativno misli o političarima?
- Koje osobine bi trebao imati političar?
- Koje osobine ne bi trebao imati političar?

Učenici provode intervjuue nakon časa i donose rezultate na sljedeću lekciju.

Lekcija 3

Jedna osoba radi sve, dok drugi ništa ne rade?

Ko ima kakvu ulogu u predstavničkom sistemu ?

Odgojno-obrazovni ciljevi	Učenici razmišljaju o odgovornostima i sposobnostima raznih položaja i shvataju izborni proces i njegove posljedice.
Nastavni zadaci	Učenici predstavljaju rezultate intervjua koje su proveli. Definiiraju odgovornosti i sposobnosti i izabiru jednog od učenika za predstavnika razreda.
Nastavni materijali	Stalak s papirom, olovke, izborni listovi, popis zainteresiranih učenika za položaj vođe razreda, isprintane kopije materijala.
Metode	Plenarna rasprava.

Opis lekcije

Učenici iznose rezultate intervjua koje su proveli prema zadatku iz prethodne lekcije. Prezentiraju svoje rezultate „munjevito“ (svaki učenik ima pravo reći jednu rečenicu). Nastavnik zapisuje odgovore o sposobnostima političara na stalak s papirom ili tablu kako bi učenici mogli vizualizirati trendove u datim odgovorima.

Za drugi korak, nastavnik se ponovno vraća na pitanje predstavnika razreda kao političke funkcije. Lista svih zainteresiranih učenika za tu poziciju postavljena je na tablu. Nastavnik obavještava da ako hoće znati za koga želi glasati, razred mora saznati nešto više o budućem predstavniku razreda, o njegovim ili njenim sposobnostima i idejama. Od kandidata se traži da naprave kratku prezentaciju o samim sebi koja neće trajati duže od dvije minute. Glavni fokus te prezentacije trebao bi biti „Za šta se ja zalažem“.

Nakon što se svi kandidati predstave, učenicima bi se trebala dati prilika da postave pitanja. Mogu se direktno obratiti kandidatu, ali mogu postaviti pitanja na koja bi trebali odgovoriti svi kandidati.

Učenici nakon toga glasaju. Nastavnik predstavlja dva različita izborna sistema: javno glasanje i tajno glasanje. Učenici odlučuju koji izborni postupak žele koristiti.

Ukoliko se odluče za tajno glasanje, trebali bi koristiti izborne listiće na kojima bi trebali napisati ime izabranog kandidata, ali sve to u tajnosti. Nakon što izaberu trebali bi svoje listiće staviti u košaru ili kutiju. Dva učenika trebala bi biti odgovorna za brojanje glasova i zapisivanje rezultata na stalak s papirom ili tablu.

Učenici koji broje glasove obznajuju pobjednika izbora za predstavnika razreda, ujedno i obznajuju ime osobe koja je bila druga na izborima – ona ili on će biti imenovan za zamjenika predstavnika razreda.

Učenicima se za domaću zadaću daje sljedeći zadatak: „Idite kući i pitajte roditelje kada su zadnji put glasali na izborima, koji su to bili izbori, gdje su se odvijali i na koji način su bili organizirani.“ (Nastavnik bi se trebao pobrinuti da kaže učenicima da ne pitaju roditelje za koga su glasali na zadnjim izborima). Koristite materijal za ovaj zadatak.

Lekcija 4

Dijeljenje moći

Koji kriteriji definiraju predstavnički sistem?

Odgovorno-obrazovni ciljevi	Učenici postaju upoznati s konceptom reizbora i smijene. Razmišljaju o kriterijima koja definiraju predstavnički sistem.
Nastavni zadaci	Učenici raspravljaju o kriterijima te ih definiraju, što im dozvoljava da kontrolišu rad predstavnika razreda.
Nastavni materijali	Stalak s papirom, olovke.
Metode	Plenarna rasprava.

Opis lekcije

Učenici iznose u razredu odgovore svojih roditelja oko izbora. Sjede u grupama od po četiri i razmjenjuju odgovore svojih roditelja.

Sljedeće, nastavnik čita učenicima priču o gradonačelniku jednog malog grada.

Bio jednom mali grad koji se zvao Dosadograd u kojem su ljudi bili prilično nesretni. Za njihovu nesreću postojalo je više uzroka. Doasdograd nije bio zanimljiv i nije se imalo ništa za raditi, osim odlaska u lokalni park. Nije bilo zanimljivih trgovina, koncerata, a i nisu postojala ni mjesta u kojima bi se odvijale nekakve sportske aktivnosti. U gradu nije čak bilo ni igrališta za djecu u vrtićima i školama. Stanovnici Dosadograda samo su ušli u park, sjedili i gledali u ribnjak. Djeca su dolazila kući iz škole, pisala svoju domaću zadaću i, kao i odrasli, išla u park, sjedila i trčala oko ribnjaka. U večernjim satima, stanovnici Doasdograda nisu imali priče za ispričati, nikakva iskustva s kojima bi se mogli poistovjetiti i nikakve uspomene za podijeliti. Svaki dan je bio identičan za stanovnike Dosadograda.

Zašto je to bilo tako? Je li je Dosadograd bio presiromašan da si napravi nove sadržaje? Jesu li stanovnici Doasdograda bili isuviše lijeni da išta urade? Naravno da ne. Jednostavno niko nije bio zadužen za organizaciju stvari, niko nije htio preuzeti odgovornost za Dosadograd i na neki način početi mijenjati stvari. Za razliku od drugih malih gradova, Dosadograd nije imao svog predstavnika – gradonačelnika.

S obzirom da je situacija u Dosadogradu postala nepodnošljiva, jedne nedjelje grupa ljudi odlučila je održati izbore u parku i izabrati jednu osobu koja će voditi Dosadograd – odlučili su izabrati gradonačelnika. Nešto se mora promijeniti! I to brzo!

Nije bilo puno ljudi koji su željeli taj posao, samo su dva kandidata bila na izborima. Jedan od njih bio je lokalni nastavnik, gosp. Beznanić, koji je godinama htio promijeniti stvari u školi i okolo nje. Imao je neke ideje kako da to napravi, ali kad su ga ljudi pitali što bi promijenio u Dosadogradu odgovorio je da to u ovom trenutku ne zna i da prvo treba pitati ljude što misle o tome što bi trebalo promijeniti. Mnogo stanovnika je bilo razočarano. Mislili su da će gosp. Beznanić imati ideje na koji način da izgradi veliki šoping centar sa kinima i restoranima. Smatrali su da će konačno dobiti svoj, toliko iščekivani, vodeni park. Također su bili uvjereni da će gosp. Beznanić obećati da će izgraditi koncertnu dvoranu. Koje je to razočaranje bilo za stanovnike Dosadograda!

Kad je drugi kandidat, gosp. Vitko, stao na pozornicu, stanovnici Dosadograda nisu puno očekivali. „Ovo je čisti gubitak vremena; ništa se neće promijeniti u Dosadogradu u bilo kojem slučaju“ rekao je jedan od prisutnih muškaraca. „Izgleda da si u pravu,“ šapnula je muškarcu starija žena koja je bila u njegovoj blizini. Gosp. Vitko, naočito mladi muškarac, započeo je sa svojim govorom. Govorio je i govorio. Govorio je tome da je Dosadograd njegov grad, spomenuo je školu u koju je išao i spomenuo je park u kojem je odrastao. Iznio je na koji način se stvari moraju mijenjati u Dosadogradu. Govorio je o igralištima koja su potrebna za djecu, o novom bazenu kojeg svi toliko žele, također je spomenuo dugo iščekivanu koncertnu dvoranu čak je i spomenuo mogućnost izgradnje dječjeg parka za rolanje i skejtanje. Za vrijeme govora gosp. Vitkog lica stanovnika Dosadograda su se ozarila od sreće. Odjednom svi su počeli smijati. „Možda smo u krivu,“ šapnula je ponovno starija gospođa. „Da, možda,“ odgovorio je stariji muškarac, koji je već zamišljao sebe kako pliva u novom bazenu.

„Kako ćemo sve to platiti?“ pitao je gosp. Vitko publiku. „Nema problema! Predlažem da svi sakupimo svoju ušteđevinu i da stvari gradimo jednu po jednu. Tako ćemo svi nešto dobiti. „To je zvučalo jako pošteno za stanovnike Dosadograda. Kada su se sljedeće nedjelje odvijali izbori, samo dva stanovnika Dosadograda nisu glasali za gosp. Vitkog. On je bio jasan pobjednik. Jedine dvije osobe koje su glasale za gosp. Beznanika su bili gosp. Beznanik lično i njegova majka. Ali sad će se stvari promijeniti u Dosadograadu, svi su to znali. Sad je konačno postojala osoba koja je imala jasne ideje o tome što raditi i na koji način za sve to platiti. Niko nije sumnjao da će svi stanovnici Dosadograda dati gosp. Vitkom sav novac kojeg su uštedjeli tokom godina – i on je s radošću uzeo novac kojeg su mu ljudi dali.

Još dugo nakon izbora stanovnici Dosadgrada su bili veseli, jer su znali da će uskoro imati sve stvari koje žele. Prolazili su mjeseci, a još uvijek se nije vidjelo niti jedno gradilište u Dosadogradu; nije bilo radnika koji bi započinjali s radom.

Jedno popodne, dogurao se stroj u Dosadograd koji je na vrhu nosio jednu veliku, plavu stvar čudnog oblika. „Stigao nam je bazen,“ uskliknuo je jedan od mladih učenika dok je stroj prolazio pored školskog igrališta. „Super,“ uskliknuli su svi ostali. Međutim, nakon par dana otkrili su da je bazen bio namijenjen za gosp. Vitka koji si ga je ugradio u svoj vrt. Ljudi su se počeli pitati. Neki su počeli sumnjati u njegovu obećanja, dok su se neki još nadali da će gradski bazen uskoro stići te su stoga bili strpljivi.

Samo sedam dana kasnije, skupina starijih ljudi vidjela je kako se pokraj njih vozi veliki i skupi auto koji je na suncu sjajio zlatnom bojom. „Opa! Nisam znao da će nas posjetiti Kraljica,“ šalio se jedan od starijih muškaraca. Drugi su se također počeli smijati sve dok nisu shvatili ko je za upravljačem automobila: gosp. Vitki. Umjesto da je dobiveni novac iskoristio za izgradnju novih igrališta, kupio si je novi automobil. Stanovnici Dosadograda postali su bijesni.

Sedam dana kasnije dogodio se još jedan incident, kada se gosp. Pismenko, poštar u Dosadogradu, vratio sa svojih dnevnih ruta i ispričao svojim prijateljima što mu se taj dan dogodilo. „Zamislite molim vas, kad sam se vozio pokraj vile gosp. Vitkog, čuo sam jedan čudan zvuk, nešto poput zvuka kojeg ispuštaju slonovi. Stoga sam odlučio pobliže pogledati što se događa. „I, šta si vidio?“ upitali su ga znatiželjno prijatelji. „To je upravo ta nevjerojatna stvar: kada sam provirio kroz metalnu ogradu vidio sam velikog slona koji je ispuštao te zvukove.“ „Ozbiljno?“ pitali su ga prijatelji u nevjerici. „Da, ozbiljno, sve dok nisam otkrio da je sve to bio samo film, ali ja nikad prije nisam vidio toliko veliko filmsko platno! Kaže vam gosp. Vitki si je napravio najveće kino na otvorenom na svijetu. „Niko nije u to mogao vjerovati. Šta se dogodilo s njihovom koncertnom dvoranom. Stanovnici Dosadograda postali su izuzetno ljuti, ali što su mogli učiniti. Na kraju krajeva, njega u izabrali.

„MENE to uopće ne zanima,“ rekao je gosp. Beznanik, nastavnik, kada ga je pitala za savjet grupa ljudi koja je odlučila da će prvi izbori održati. „Glasali ste za njega i sad je on gradonačelnik Dosadograda,“ ukazao je gosp. Beznanik. „Ali to je nepošteno,“ odgovorili su ljudi. „Čak je iskoristio ostatak novca koji je bio namijenjen za park za skejter kako bi u svom vrtu izgradio svoj najomiljeniji fast-food restoran. Sad može po čitave dane jesti hamburgere i krofne do mile volje. A mi još uvijek samo sjedimo u parku i dosađujemo se i naša djeca još uvijek samo sjede u parku i dosađuju se.“ „Znam“, rekao je gosp. Beznanik i zatvorio svoje oči i počeo si trljati bradu. „Znam, i moramo nešto poduzeti u vezi s tim....“

U svojim grupama, učenici raspravljaju kako bi se dalje trebala razvijati priča, fokusirajući se na tri pitanja:

- Šta su stanovnici Dosadgrada mogli napraviti prije nego što se sve ovo dogodilo?
- Šta mogu sada učiniti? Na kraju krajeva, glasali su za gosp. Vitkog.

- Na koji način se ovakve situacije mogu spriječiti za ubuduće?

Zapisuju svoje odgovore na list staka s papirom i predstavljaju ih cijelom razredu na plenarnoj raspravi.

Kada su sve grupe predstavile svoje ideje, nastavnik usmjerava raspravu prema situaciji koja postoji u njihovom razredu i postavlja sljedeća pitanja:

- Na koji način se možemo osigurati da predstavnik našeg razreda učini ono što mu je zadano?
- Koje mehanizme možemo smisliti kako bismo to osigurali?
- Ko bi mogao to napraviti?
- Šta će se dogoditi ako otkrije da nešto nije u redu?
- Ko može odlučiti o promjeni predstavnika razreda?

Učenici raspravljaju o tome na plenarnoj sjednici i iznose neke prijedloge. Glasaju o svojim prijedlozima i odlučuju o zajedničkom rješenju. Dogovor se potom zapisuje te ga svaki učenik potpisuje, uključujući i predstavnika razreda i njegovog zamjenika.